

Isaac Antwi-Boasiako¹

School of Media, Technological University Dublin

ORCID ID: 0000-0002-8882-1326

e-mail: d20125991@mytudublin.ie

Dyplomacja wirtualna w świetle pandemii COVID-19

ABSTRAKT

Niniejszy artykuł opiera się na metodzie analityczno-syntetycznej oraz bazuje na teorii używanej w dyplomacji zwanej dyplomacją publiczno-pośredniczą. Autor analizuje metody i sposoby komunikacji misji dyplomatycznych w czasie pandemii COVID-19, która doprowadziła do wirtualizacji życia ludzkiego. Głównymi zagadnieniami artykułu są: działalność polityczna ambasad przed pandemią, nowe warunki, do jakich musiał dostosować się świat polityki i dyplomacji, problemy i ograniczenia wynikające z konieczności wirtualnego prowadzenia dyplomacji ze szczególnym uwzględnieniem problemów ambasad Krajów Trzeciego Świata i krajów słabo rozwiniętych technologicznie, konsekwencje wynikające z przeniesienia dyplomacji z płaszczyzny face-to-face na płaszczyznę świata wirtualnego, media społecznościowe i inne wirtualne sposoby komunikacji w działalności ambasad, konsulatów, światowych liderów i innych organizacji działających na rzecz stosunków międzynarodowych, strategię komunikacji ambasad ze swoimi obywatelami, obywatelami oraz innymi zagranicznymi państwami oraz partnerami.

SŁOWA KLUCZOWE: dyplomacja wirtualna, ambasada, pandemia COVID-19, komunikacja

Wstęp

Pandemia COVID-19 doprowadziła do zwiększenia wirtualizacji życia ludzkiego we wszystkich obszarach. COVID-19 uderzył mocno w sektor stosunków międzynarodowych, powodując, że do nowych warunków pracy online dostosować musiał się również świat polityki i dyplomacji. Prawie wszystkie ambasady zostały zamknięte, obsługa interesantów, kontakty zagraniczne, współpraca międzynarodowa przeniosły się do świata wirtualnego. W niniejszym artykule omówione zostaną kluczowe zagadnienia związane ze zmianą

¹ Data złożenia tekstu do Redakcji „MiS”: 10.02.2021 r.; data zatwierdzenia tekstu do druku: 21.05.2021 r.

sposobu utrzymywania stosunków dyplomatycznych i funkcjonowaniem misji dyplomatycznych w czasie pandemii. Treść artykułu opiera się na kilku kluczowych pojęciach. Pierwszym z nich jest *dyplomacja*. Jej podstawowa definicja to relacja i sposób komunikowania się pomiędzy państwami². J. Kukułka definiuje ten termin jako metodę prowadzenia i załatwiania spraw lub umiejętność osiągnięcia tego, co jest optymalne³, albo sztukę, naukę oraz technikę reprezentacji państwa i prowadzenia negocjacji w jego imieniu. Ogólnie wyróżnia się również jej dwie formy: tradycyjną i współczesną. Jest ona zespołem metod i środków oraz sztuką prowadzenia i utrzymania stosunków między państwami⁴.

Drugim ważnym pojęciem jest *misja dyplomatyczna*. Polega ona na przedstawicielstwie dyplomatycznym określonego państwa w innym kraju albo przy organizacji międzynarodowej, takiej jak ONZ, UE, NATO, UA itd. Według Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych z 18 kwietnia 1961 r. misja dyplomatyczna może być stała (np. ambasada, organizacja międzynarodowa) lub czasowa, tj. powołana do jakiegoś konkretnego celu, np. misja specjalna⁵.

Pojęciem kluczowym jest również *komunikacja*, bez niej dyplomacja staje się martwa. Dyplomaci powinni posiadać umiejętność dobrego komunikowania się, powinni być dobrymi komunikatorami. W dyplomacji komunikacja może mieć charakter tradycyjny (face-to-face) lub wirtualny. Sposób wirtualny bez wątpienia zyskał na znaczeniu w czasie pandemii COVID-19, która przyniosła wiele zmian w dziedzinie przekazywania informacji, komunikacji i technologii. Zmiany te przyczyniły się do powstania pojęcia *dyplomacji wirtualnej*. Pojęcie to występuje w kilku formach, takich jak np. *cyberdyplomacja*, *digitalizacja dyplomacji*, *e-dyplomacja*, *dyplomacja elektroniczna*, *dyplomacja online*, *zoomplomacy*, *dyplomacja cyfrowa*. Wszystkie te terminy podkreślają użycie w dyplomacji Internetu i mediów⁶.

R. Solomon, były prezydent Amerykańskiego Instytutu Pokoju, zdefiniował *dyplomację wirtualną* jako „społeczne, ekonomiczne i polityczne interakcje utrzymywane za pomocą środków elektronicznych, a nie bezpośredniej komunikacji”⁷. Definicja ta nie wyczerpuje jednak w pełni tego pojęcia. Pominięty został w niej między innymi ważny element, jakim jest ‘proces’. Dyplomacja wirtualna jest bowiem długim procesem wpływu technologii komunikacji digitalnej

² M. Leszczyński, *Dyplomacja publiczna jako narzędzie międzynarodowego public relations – casus Polski*, [w:] J. Leśny, J. Nyćkowiak (red.), „Badania i Rozwój Młodych Naukowców w Polsce. Nauki humanistyczne i społeczne. Część I, Młodzi Naukowcy”, Poznań, 2016, s. 46-53.

³ *Ibidem*, s. 48.

⁴ B. Surmacz, *Tendencje ewolucji współczesnej dyplomacji*, <https://ptsm.edu.pl/wp-content/uploads/publikacje/poziomy-analizy-stosunkow-miedzynarodowych/Surmacz.pdf> (14.12.2020).

⁵ Wikipedia, https://pl.wikipedia.org/wiki/Misja_dyplomatyczna (30.11.2020).

⁶ B. Surmacz, *Tendencje ewolucji współczesnej dyplomacji...*, *op. cit.*, s. 56.

⁷ R. Solomon, *The information Revolution and International Conflict Management, Peacework*, United States Institute of Peace (USIP), 1997, s. 1-2.

na dyplomację tradycyjną. Przykładem może być wykorzystywanie mediów społecznościowych przez państwo do osiągnięcia swoich celów polityki zagranicznej i kreowania wizerunku narodowego. Tego ujęcia zabrakło w definicji R. Solomona. Obecnie na skutek pandemii wszyscy dyplomaci ministerstw spraw zagranicznych i ambasad włączeni są w proces mający na celu digitalizację dyplomacji. Proces ten wpływa na sposób pracy dyplomatów i prowadzonej przez nich polityki.

Teoria i metodologia

Niniejszy artykuł opiera się na metodzie analityczno-syntetycznej i bazuje na teorii używanej w dyplomacji zwanej *dyplomacją publiczno-pośredniczą*. Teoria ta polega na strategicznej komunikacji z osobami oraz innymi państwami przez rządy krajów zwłaszcza w czasie kryzysu, używając digitalnych mediów społecznościowych jako środka pośredniczącego⁸. Teoria *dyplomacji publiczno-pośredniczej* pomaga w strategicznym analizowaniu sytuacji pandemii i wybieraniu najlepszych sposobów komunikowania się dyplomatów i polityków ze swoimi obywatelami poza krajem. Jest to wykorzystanie metod jakościowych opierających się na analizie literatury z zakresu dyplomacji wirtualnej i innych źródeł wiedzy, jak m.in. public relations.

Celem artykułu będzie przedstawienie nowych warunków, do jakich musiał dostosować się świat polityki i dyplomacji od czasu pandemii COVID-19. Omówiona zostanie rola mediów społecznościowych i innych wirtualnych sposobów komunikacji w działalności ambasad, konsulatów, światowych liderów i innych organizacji oraz wskazane zostaną problemy i ograniczenia wynikające z konieczności wirtualnego prowadzenia dyplomacji ze szczególnym uwzględnieniem problemów ambasad Krajów Trzeciego Świata i krajów słabo rozwiniętych technologicznie.

Pandemią COVID-19 został dotknięty cały świat, dlatego strategiczne planowanie komunikacji i przekazywanie informacji przez rządy stało się niezmiernie ważne. Dyplomacja od marca 2020 r. przybrała nową formę, ale dzięki wykorzystaniu wirtualnych mediów i innych narzędzi dyplomaci są w stanie utrzymać bieżący kontakt pomiędzy sobą, ze swoimi obywatelami i światem.

⁸ G. J. Golan, S. Yan, *Introduction*, [w]: *International Public Relations and Public Diplomacy*, G. J. Golan, S. Yang, D. F. Kinsey (red.), Wydawnictwo Peter Lang, Nowy York 2015, s. 87-91.

Działalność misji dyplomatycznych przed pandemią

Przed pandemią działalność ambasad, konsulatów i misji przy organizacjach międzynarodowych opierała się na dwóch formach: tradycyjnej – polegającej na spotkaniach face-to-face w relacjach międzynarodowych, konferencjach oraz obsłudze interesantów w konsulatach, a także miała drugą formę wirtualną.

Misje dyplomatyczne już od dawna starały się wykorzystywać nowoczesne metody komunikacji tam, gdzie było to możliwe. Nawet przed pandemią technologia stanowiła ważny, choć nie jedyny element dyplomacji. Wielu polityków i dyplomatów korzystało z mediów społecznościowych, aby w szybszy i łatwiejszy sposób komunikować się z własnymi obywatelami i społecznościami innych narodów⁹. Już przed pandemią Twitter, Facebook, Instagram, czy strony internetowe stały się skutecznymi narzędziami dyplomacji.

W USA Hilary Clinton – była sekretarz stanu od 2009 r. podkreślała znaczenie użycia technologii w dyplomacji. Mówiła, iż wykorzystanie technologii i innowacji stanowi istotne uzupełnienie tradycyjnych narzędzi polityki zagranicznej, a sztuka dyplomacji w XXI wieku to połączenie kultury portali społecznościowych i arkanów polityki zagranicznej¹⁰. Działania misji dyplomatycznych przed pandemią miały więc charakter hybrydowy. Tradycyjne metody funkcjonowania współistniały z nowoczesnymi. Ten hybrydowy sposób dawał światu dyplomacji pełen balans w jego funkcjonowaniu i utrzymywaniu wszystkich potrzebnych stosunków i relacji dyplomatycznych¹¹.

Ministerstwa spraw zagranicznych i ‘dyplomacja masek’

Głównym podmiotem odpowiedzialnym za koordynację działań w zakresie misji dyplomatycznych jest Ministerstwo Spraw Zagranicznych (MSZ)¹², jest ono centrum i koordynatorem funkcjonowania dyplomacji każdego państwa. Ministerstwo to wyznacza kierunki rozwoju misji dyplomatycznych, a także zajmuje się koordynacją działań instytucji z nim współpracujących¹³. Czasem nazwa tego ministerstwa przybiera inne formy, np. w Austrii MSZ nosi nazwę *Federal Ministry for Europe, Integration, and International Affairs*, a w Australii jest to *Department of Foreign Affairs and Trade*. Nazwy te określają rolę i priorytety działalności tego

⁹ B. Surmacz, *Tendencje ewolucji współczesnej dyplomacji...*, op. cit., s. 76.

¹⁰ *Ibidem*, s. 98.

¹¹ *Ibidem*.

¹² M. Leszczyński, *Dyplomacja publiczna jako narzędzie międzynarodowego public relations – casus Polski...*, op. cit., s. 59.

¹³ Por. M. S. Wolański i A. Węglińska, *Świat cyfrowy w kształtowaniu nowego ładu w stosunkach międzynarodowych*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Jana Wyżkowskiego. Studia z Nauk Społecznych”, 2016, nr 9, s. 11–26.

ministerstwa w odniesieniu do danego kraju¹⁴. Stąd też R. Barston twierdzi, iż struktury i znaczenie MSZ są określane według idei polityki zagranicznej danego państwa¹⁵.

Ministerstwa spraw zagranicznych wszystkich krajów odgrywały i wciąż odgrywają bardzo istotną rolę w polityce wewnętrznej i zewnętrznej każdego państwa. Szczególnie w czasie pandemii ich współpraca z misjami dyplomatycznymi (ambasadami i konsulatami) stała się niezwykle ważna. Od czasu pandemii ministerstwa te koordynują kupowanie i transportowanie zakupów medycznych. Rządy większości krajów w Europie i Afryce przez swoje własne MSZ i misje dyplomatyczne natychmiast rozpoczęły rozmowy o zakupie środków ochrony osobistej. Prawie wszystkie kraje europejskie i afrykańskie na początku pandemii zamówiły miliony maseczek i innych środków medycznych z Chin do swoich szpitali i innych resortów oraz ośrodków zdrowia w celu podjęcia walki z COVID-19.

Simon Coveney, szef dyplomacji Irlandii, potwierdził, iż rząd irlandzki podpisał umowę z rządem chińskim na zakup maseczek i innych środków na kwotę 208 milionów euro. W związku z tym dziesięć specjalnych samolotów zostało wysłanych z Irlandii do Pekinu w celu przetransportowania tych środków do Dublina¹⁶.

Do Polski również dzięki współpracy ministerstw trafiły liczne środki ochrony. Prezydent Andrzej Duda podczas jednej z konferencji prasowych powiedział: „rozmawiałem z prezydentem Chin. Sprowadzimy maseczki i inny potrzebny sprzęt medyczny”¹⁷. Po zapowiedziach prezydenta w Polsce wylądowały dwa pierwsze samoloty z Chin ze środkami medycznymi (26 marca 2020 r.). Według raportu na pokładzie samolotów, które przyleciały z Szanghaju i Pekinu do Warszawy, znalazło się 1,7 mln maseczek ochronnych, ponad 40 tys. kombinezonów, 10 tys. gogli oraz 416,5 tys. rękawiczek. Wartość sprzętu to 5,2 mln złotych¹⁸. Te wydarzenia przyczyniły się do pojawienia się nowego terminu w dyplomacji, jakim jest *dyplomacja masek* lub *koronawirus dyplomacja*. W tym kontekście pojawiły się również liczne komentarze i oskarżenia w stosunku do Chin o wykorzystywanie pandemii do prowadzenia swoich politycznych i dyplomatycznych interesów. Chiny poprzez swoje ambasady i konsulaty wykorzystały brak maseczek i środków medycznych na początku pandemii w krajach europejskich i afrykańskich do udzielania tzw. chińskiej pomocy medycznej. Jak się później okazało, jakość środków medycznych była bardzo niska i budziła wiele zastrzeżeń.

¹⁴ G. R. Berridge, *Diplomacy, Theory and practice* (wyd. 5.), Wydawnictwo Palgrave Macmillan, Londyn 2015, s. 123.

¹⁵ Por. R. P. Barston, *Modern Diplomacy*, WydawnictwoRoutledge, Oxon 2019, s. 18.

¹⁶ O. O'Donnell, *Shipment of PPE supplies arrives in Ireland from China*, <https://www.rte.ie/news/2020/0329/1127076-ppe-equipment-china> (10.01.2021).

¹⁷ Wypowiedź prezydenta Polski, „Gazeta Prawna”, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1463657,prezydent-sprowadzimy-maski-z-chin.html> (02.02.2021).

¹⁸ Por. K. Zbytnewska, *Koronawirus: Kto w Europie kupił sprzęt medyczny z Chin?*, <https://www.euractiv.pl/section/polityka-wewnetrzna-ue/news/koronawirus-kto-w-europie-kupil-sprzet-medyczny-z-chin> (04.01.2021).

Przez okres pandemii ministerstwa spraw zagranicznych, wykorzystując środki komunikacji wirtualnej przez swoje ambasady i konsulaty, podają na bieżąco informacje dotyczące stanu pandemicznego danego kraju, a także przedstawiają możliwości i wytyczne dotyczące podróży powrotnych swoich obywateli do ojczyzny. Korzystając ze stron internetowych oraz kont w mediach społecznościowych, takich jak Instagram, Twitter i Facebook, ministerstwa te przekazują bieżące informacje do swoich obywateli rozsianych po całym świecie¹⁹. Pandemia COVID-19 zmusiła również niektóre ministerstwa, zwłaszcza te w krajach słabo rozwiniętych i Trzeciego Świata, do całkowitego digitalnego działania, aby w ten sposób móc dotrzeć do swoich obywateli poza krajem podczas często ogłaszanych lockdownów.

Strategie komunikacji w czasie pandemii

Pandemia koronawirusa bardzo mocno uderzyła w sektor stosunków dyplomatycznych. Dyplomacja zawsze była związana z licznymi podróżami, interpersonalnymi relacjami i spotkaniami. Praca światowych liderów i dyplomatów nagle musiała ulec przeobrażeniu. Z powodu wielu restrykcji dyplomacja w większości ograniczyła się do działalności wirtualnej. Na skutek tego w dyplomacji pojawiło się wiele nowych terminów, takich jak np. *koronawirus dyplomacja* i *zoomplomacy*. Określenia te po raz pierwszy użyte zostały przez J. Brooka – dyplomatę izraelskiego²⁰. Nowymi pojęciami są również: *videoplomacy* i *Twiplomacy*. Pojęcia te pokazują kierunek zmian, które zaszły w świecie dyplomacji od czasu pandemii, a także uwypuklają rolę i wykorzystywanie technologii.

Koronawirus oraz częste zamknięcia granic państw, a tym samym ograniczenia w podróżowaniu wymusiły podjęcie zmian w sposobie wyznaczania celów i zadań związanych z utrzymywaniem stosunków dyplomatycznych. Funkcjonowanie ambasad, konsulatów, organizacji międzynarodowych, dyplomatów, ministerstw spraw zagranicznych i liderów światowych zostało w większości ograniczone do działalności wirtualnej, czyli do systemu online. Ministerstwa spraw zagranicznych i cały świat dyplomacji dzięki mediom społecznościowym, takim jak Facebook, Twitter, Instagram, wideo i telekonferencje, zoom itp. dalej były w stanie prowadzić swoje działania. E-dyplomacja stała się więc nową formą praktyki politycznej. Pandemia koronawirusa przyczyniła się do przyspieszenia digitalizacji dyplomacji, politycy i dyplomaci niezależnie od swoich umiejętności i preferencji zostali zmuszeni do użycia nowoczesnych metod komunikacji, takich jak: zoom calls Skype, Google Meet czy Periscope.

¹⁹ Por. Twiplomacy Study 2020, <https://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2020> (17.12.2020).

²⁰ *Ibidem*.

R. Grant stwierdził, iż cechą charakterystyczną nowego ładu w stosunkach dyplomatycznych jest zmiana metod prowadzenia dyplomacji w czasie pandemii²¹. Digitalne narzędzia komunikacji w dyplomacji w czasie kryzysu, jaki zrodził się przez pojawienie się choroby COVID-19, mają charakter utrzymywania ciągłego kontaktu z obywatelami w potrzebie²². Media społecznościowe i inne platformy komunikacji digitalnej stały się bardzo popularnym narzędziem pracy dyplomatów i sposobem na utrzymanie kontaktów społecznych. Dzięki temu nawet mimo pandemii różne spotkania i konferencje dyplomatyczne organizowane przez ambasady lub organizacje międzynarodowe, takie jak np. UE, ONZ, AU, G7, G20 mogły odbyć się online.

Do jednego z najczęściej wykorzystywanych środków komunikacji wirtualnej wśród polityków i dyplomatów należy Twitter. Nawet przed pandemią był to najpopularniejszy portal wykorzystywany do prowadzenia dyplomacji cyfrowej. Obecnie jego wykorzystanie jeszcze wzrosło. Badania²³ dotyczące jego wykorzystania w dyplomacji pokazały, że prawie 75% światowych liderów, ministerstw i ambasad posiada konto na Twitterze. Mówi się, że najbardziej wpływowym i wirtualnym dyplomatą tego portalu jest były prezydent USA Donald J. Trump. Posiada on 88 milionów obserwujących, tzw. followersów. Były prezydent USA często wykorzystywał ten serwis, regularnie wyrażając na nim swoje opinie czy ogłaszając decyzje o charakterze politycznym²⁴. Jednak 8 stycznia 2021, tuż przed zakończeniem kadencji prezydenckiej, jego konto zostało zablokowane. Zarządzający Twitterem napisali w swoim oświadczeniu, iż „po dokładnym przeanalizowaniu ostatnich tweetów z konta Donalda Trumpa i ich kontekstu na stałe zawiesiliśmy konto z powodu ryzyka dalszego podżegania do przemocy”²⁵. Decyzja dotycząca zablokowania konta najbardziej wpływowego i wirtualnego dyplomaty na świecie związana była bezpośrednio z wydarzeniami mającymi miejsce 6 stycznia 2021 w Waszyngtonie, kiedy to zwolennicy Trumpa dokonali szturm na Kapitol (sejm amerykański), w trakcie którego zginęło pięć osób. Tłum był częścią wielotysięcznej demonstracji w Waszyngtonie pod hasłem „Uratować Amerykę” przeciwko rzekomym fałszerstwom wyborczym. D. Trump poprzez konto na Twitterze zachęcał do wzięcia udziału w manifestacjach. Około godzinę przed szturmem przemówił do demonstrantów, zapewniając ich, że nigdy nie zrezygnuje

²¹ Por. R. Grant, *The democratisation of diplomacy: negotiating with the Internet*, 'Clingendael Discussion Papers in Diplomacy', Netherlands Institute of International Relations, 2005, nr 5, s. 47.

²² Por. K. D. Sweetser, *Digital Public Relations*, [w:] *Political Public Relations, Concepts, Principles and Applications*, J. Stromack, S. Kiousis (red.), WydawnictwoRoutledge, Oxon 2020, s. 99.

²³ Badania przeprowadzone przez organizację Twiplomacy Study w lipcu 2020 r w czasie pandemii COVID-19 o sposobie komunikacji przez media społecznościowe światowych liderów, ambasad, konsulatów i innych organizacji, <https://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2020> (17.12.2020).

²⁴ Polsat News: *Prezydent USA Donald Trump na stałe zablokowany na Twitterze...*, *op.cit.*

²⁵ Por. Polsat News: *Prezydent USA Donald Trump na stałe zablokowany na Twitterze*- <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2021-01-09/prezydent-usa-donald-trump-na-stale-zablokowany-na-twitterze> (05.05.2021).

z walki przeciwko 'kradzieży' wyborów i 'nigdy się nie podda'²⁶ w dążeniu do ponownego zdobycia władzy prezydenckiej.

Podobne kroki wobec byłego prezydenta USA podjęły również władze Facebooka i Instagramu. Konta Trumpa na obydwu portalach zostały zablokowane do zakończenia procesu przekazania władzy nowemu prezydentowi Joe Bidenowi. W dniu 5 maja 2021 roku wewnętrzny trybunał Facebooka potwierdził decyzję zarządu korporacji o usunięciu Trumpa z grona użytkowników portalu i zapowiedział, iż ponownie przyjrzy się sprawie za pół roku. Ta decyzja okazała się bolesnym ciosem dla byłego przywódcy USA, gdyż spowodowała odcięcie go od jego zwolenników, a także zamknęła mu drogę dotarcia do licznych darczyńców²⁷.

Działania tych gigantycznych, prywatnych i technologicznie zaawansowanych korporacji pokazały, iż na świat polityki i dyplomacji mają wpływ nie tylko osoby bezpośrednio w ten świat zaangażowane, ale dziś także poprzez szeroki zasięg i zaangażowane technologie o kształcie polityki i dyplomacji mogą decydować prywatne korporacje. Decyzje wymienionych portali społecznościowych przyniosły zwycięstwo tym, którzy domagali się usunięcia nawołujących do przemocy postów Trumpa, ograniczyły jego wpływ na społeczeństwo, jak i na kształt całej polityki. Jednak dla tych, którzy bronią wolności wypowiedzi w sieci, ogłoszone decyzje stały się powodem do dalszych dyskusji na temat wolności słowa.

Przykład dotyczący prezydentury Trumpa pokazuje, iż dyplomacja wirtualna nie zawsze służy do budowania dobrych, pokojowych stosunków. Postępowanie Twittera i Facebooka wobec byłego prezydenta USA pokazuje, że rozwijająca się dyplomacja digital nadaje dużą możliwość sterowania sprawami politycznymi nie tylko politykom i dyplomatom, ale również daje możliwość wywierania dużego wpływu na sprawy polityczne przez prywatne, gigantyczne korporacje, które w dowolnej chwili mogą zablokować lub ograniczyć działania jakiegoś polityka/dyplomaty, którego uważają za przeciwnika ich własnej ideologii pod pretekstem naruszenia zasad i polityki ich firmy.

Tak więc polityka i działanie Twittera stały się *conditio sine qua non* w nawiązaniu relacji i przekazywaniu informacji dyplomatycznych. Z powodu popularności tego portalu w świecie dyplomacji pojawił się nowy termin *Twiplomacy*, czyli dyplomacji prowadzonej przez Twitter²⁸. W kontekście pandemii dyplomaci i światowi liderzy wykorzystują portal do przekazywania informacji związanych z sytuacją pandemiczną, wprowadzanymi restrykcjami, zachęcają do zachowywania wszelkich zasad bezpieczeństwa służących ochronie zdrowia i życia oraz przekazują informacje o sposobach pomocy, które są dostępne dla obywateli w kraju i poza jego granicami.

²⁶ Por. Polsat News: *Prezydent USA Donald Trump na stałe zablokowany na Twitterze...*, *op.cit.*

²⁷ BBC News, *Facebook's Trump ban upheld by Oversight Board for now*, <https://www.bbc.com/news/technology-56985583> (05.05.2021).

²⁸ BBC News, *Facebook's Trump ban upheld by Oversight Board for now...*, *op.cit.*

Z badań wykonanych w 2020 r. związanych z użyciem Twittera przez dyplomatów i liderów światowych podczas pandemii wynika, że rządy i liderzy 189 państw posiadają konta w mediach społecznościowych. Stanowi to 98% z 193 krajów ONZ. Tylko cztery państwa, tj. Laos, Korea Północna, Sao Tome i Pricinpe oraz Turkmenistan nie posiadają konta na wymienionym portalu. Wykorzystanie Twittera w czasie pandemii przez dyplomatów i światowych liderów pokazują również liczne wpisy opatrzone hasztagiem *koronawirus* i *Covid-19*²⁹.

Pandemia COVID-19 wpłynęła także na zmianę sposobu organizowania i przeprowadzania spotkań i szczytów dyplomatycznych. Od marca 2020 r. przy użyciu nowoczesnych technologii odbywają się one wirtualnie. Jest to kolejna oznaka przeniesienia dyplomacji do świata digitalnego. Z powodu pandemii nawet ceremonie przekazywania pism uprawniających dyplomatów do pracy poza granicami własnego kraju odbyły się poprzez wideokonferencje. Królowa angielska, prezydent Francji Emmanuel Macron i kanclerz Angela Merkel także przyjmując niektórych dyplomatów, czy odbywając spotkania i konferencje, korzystali z narzędzi online. Z kolei minister spraw zagranicznych w Bahrajnie przyjął pisma uprawniające do pracy kilku ambasadorów za pośrednictwem wideokonferencji³⁰. Przeniesione zostały także szczyty liderów G7 i G20, wszystkie odbyły się wirtualnie. Ze spotkań i transmisji online w bieżących pracach korzysta Unia Europejska i Unia Afrykańska. Podobnie rzecz ma się w odniesieniu do konferencji prasowych ambasad, ministerstw i organizacji międzynarodowych³¹.

Większość ministerstw spraw zagranicznych w czasie pandemii została obciążona dodatkowymi obowiązkami. Współpracując ze swoimi misjami dyplomatycznymi oraz rządami innych krajów MSZ zostały wezwane do koordynowania i planowania repatriacji swoich obywateli, którzy zostali ograniczeni w podróżach z powodu niespodziewanego zamknięcia granic. Dyplomaci przyznali ważną rolę mediom społecznościowym w szybkim i sprawnym przekazywaniu bieżących informacji. Przesyłanie informacji poprzez e-mail, Facebook, Twitter, strony internetowe, WhatsApp, Instagram stało się niezbędnym narzędziem kontaktu dyplomatów z obywatelami danego kraju. W ten sposób możliwe było szybkie informowanie obywateli o sposobach i terminach powrotów do ojczyzny z urlopu, podróży lub o innych utrudnieniach wynikających z pandemii³². Niektóre kraje zorganizowały specjalne akcje, żeby umożliwić obywatelom bezpieczny powrót do własnego kraju. Przykładem jest rząd polski, który przez MSZ uruchomił specjalne czartery pt. „Lot do domu”, które w czasie pandemii umożliwiły Polakom powrót do ojczyzny. Na stronie internetowej Polskich

²⁹ *Ibidem.*

³⁰ Por. *Twiplomacy Study 2020...*, *op. cit.*

³¹ *Ibidem.*

³² Por. *Twiplomacy Study 2020...*, *op. cit.*

Linii Lotniczych LOT znalazł się raport o wykonaniu prawie 388 rejsów z ponad 71 destynacji na sześciu kontynentach w okresie zaledwie trzech tygodni³³.

Po stopniowym otwarciu granic przywrócono spotkania dyplomatyczne w normalnym trybie. Jednak chcąc zachować ostrożność we wciąż trwającym czasie pandemii podczas spotkań zachowywany jest dystans społeczny, obowiązkowe jest noszenie maseczek na twarzach i nie stosuje się uścisku dłoni. Spotkania przedstawicieli UE czy innych organizacji odbywają się w mniejszych grupach, a obrady czy przemówienia poszczególnych osób lub grup znajdujących się w różnych salach transmitowane są online³⁴.

Konsekwencje i problemy wynikające z dyplomacji wirtualnej

Dyplomacja wirtualna pozwoliła na utrzymanie działalności i bieżące funkcjonowanie misji dyplomatycznych i organizacji międzynarodowych podczas pandemii. Wirtualny sposób komunikacji posiada wiele zalet: szybkość dostępu do informacji, mniejsze koszty, docieranie do dużej liczby ludzi. Z drugiej strony pojawiły się jednak liczne problemy i negatywne konsekwencje tej formy dyplomacji, w szczególności w odniesieniu do Krajów Trzeciego Świata i krajów słabo rozwiniętych technologicznie.

Jak stwierdził B. Wekesa, dyplomacja wirtualna dla przedstawicieli krajów afrykańskich stała się jak pływanie lub stąpanie po oceanie³⁵. Przed pandemią dyplomacja afrykańska w większości opierała się na tradycyjnej metodzie komunikacji. Tylko nieliczni przedstawiciele krajów afrykańskich wykorzystywali wirtualne narzędzia w polityce i dyplomacji. Przyczyną są wciąż liczne ograniczenia technologiczne obecne na tym kontynencie.

Jednym z głównych problemów wynikających z wirtualnej dyplomacji w krajach Trzeciego Świata jest brak umiejętności obsługi nowoczesnych narzędzi komunikacji zaczynając od ministerstw aż po misje dyplomatyczne. Problem stanowi brak szkoleń dyplomatów z krajów ubogich i słabo rozwiniętych, by mogli oni zdobyć odpowiednią wiedzę i umiejętności, które pozwoliłyby im dostosować się do nowych warunków pracy. W wielu krajach afrykańskich, a tym bardziej w krajach Trzeciego Świata, dostęp do Internetu jest ograniczony, jego szybkość i dostępność to kolejna przeszkoda w korzystaniu z osiągnięć techniki.

Sytuacja misji dyplomatycznych w krajach rozwiniętych technologicznie jest dużo lepsza, używanie nowoczesnych narzędzi komunikacji stanowi codzienność pracy dyplomatów. Czas pandemii zwiększył jedynie zakres i częstotliwość ich

³³ Polskie Linie Lotnicze, <https://www.lot.com/pl/pl/lot-do-domu> (15.12.2020).

³⁴ Por. *Twiplomacy Study 2020...*, *op. cit.*

³⁵ Por. B. Wekesa, *Covid-19 Heralds the era of digital Diplomacy in Africa Retrieved*, <https://uscpublicdiplomacy.org/log/covid-19-heralds-era-digital-diplomacy-africa> (19.11.2020).

wykorzystywania. W takich krajach jak np. Kanada, USA czy Niemcy dyplomacja wirtualna nie stanowi żadnego problemu, przeniesienie funkcjonowania dyplomacji z formy tradycyjnej do systemu digitalnego w czasie pandemii nie było związane z żadnymi nowymi wyzwaniami. Co prawda kraje te wskazują na pewne trudności w prowadzeniu dyplomacji wirtualnej, jednak dotyczą one raczej problemów technicznych, natomiast problem braku posiadania wiedzy lub umiejętności przez dyplomatów w zakresie wykorzystywania narzędzi wirtualnych stanowi nieliczny odsetek³⁶. Najczęstszymi problemami technicznymi są problemy sieciowe, słabe połączenie wi-fi, zagrożenia bezpieczeństwa cyberprzestrzeni, niewystarczające szkolenia dla dyplomatów (zwłaszcza tych starszych) i brak interpersonalnych relacji, których nigdy nie można zastąpić żadną technologią; np. to, na co najbardziej narzeka dyplomacja w czasach pandemii, to brak możliwości nieformalnego uzgadniania różnych porozumień na tzw. marginesie. Jest to praktykowane na forum wszystkich organizacji międzynarodowych i często przynosi dobre efekty w postaci osiągnięcia konsensusu w sytuacji, gdy kilku partnerów ma kompletnie rozbieżne stanowiska na jakiś temat. Takie nieformalne rozmowy na marginesie od zawsze były wykorzystywane i doceniane. Wirtualna dyplomacja pozbawiła dyplomatów tego narzędzia.

Podsumowanie

Idea digitalizacji dyplomacji istniała już przed pandemią COVID-19. Większość ambasad i konsulatów od dawna korzystała już z mediów społecznościowych, stron internetowych, elektronicznej poczty i wideo transmisji. Jednak jak do tej pory były to narzędzia pomocnicze. Używanie ich było przydatne, ale nie stanowiło konieczności. To czas pandemii pogłębił konieczność ich wykorzystywania, a tym samym koncepcja digitalizacji dyplomacji przybrała na znaczeniu³⁷. Obecnie większość spotkań liderów UE, NATO, Unii Afrykańskiej czy ONZ odbywa się wirtualnie. Pandemia postawiła również liczne, nowe wyzwania przed samymi politykami i dyplomatami w zakresie szkoleń i adaptacji do współczesno-technologicznych wymagań dyplomacji, z którymi niejednokrotnie przyjdzie jeszcze się im zmierzyć we wciąż trwających, zmienionych warunkach.

³⁶ Por. *Twiplomacy Study 2020...*, *op. cit.*

³⁷ Zob. J. Purcell i P. Allen, *Wilton Park Raport on The Future on International Diplomacy in the Age of Digital Sphere*, 16 September 2020: <https://www.wiltonpark.org.uk/event/the-future-of-international-diplomacy-in-the-digital-sphere>, (17.01.2021).

Bibliografia

- Barston R. P., *Modern Diplomacy*, Wydawnictwo. Routledge, Oxon 2019.
- Berridge G. R., *Diplomacy, Theory and practice (wyd. 5)*, Wydawnictwo Palgrave Macmillan, Londyn 2015.
- Golan G. J., S. Yan, *Introduction*, [w:] *International Public Relations and Public Diplomacy*, G. J. Golan, S. Yang, D. F. Kinsey (red.), Wydawnictwo Peter Lang, Nowy York 2015, s. 1–12.
- Grant R., *The democratisation of Diplomacy: negotiating with the Internet*, [w:] *Netherlands Institute of International Relations*, 'Clingendael Discussion Papers in Diplomacy', 2005, nr 5, s. 89–99.
- Leszczyński M., *Dyplomacja publiczna jako narzędzie międzynarodowego public relations – casus Polski*, [w:] *Badania i Rozwój Młodych Naukowców w Polsce. Nauki humanistyczne i społeczne. Część I*, Młodzi Naukowcy, J. Leśny, J. Nyckowiak (red.), Poznań 2014, s. 46–53.
- Rugh W. A., *Front Line Public Diplomacy, How US Embassies communicate with Foreign Publics*, Wydawnictwo Palgrave Macmillan, New York 2014.
- Solomon R., *The information Revolution and International Conflict Management*, Peacework, United States Institute of Peace (USIP), 1997.
- Sweetser K. D., *Digital Public Relations*, [w:] *Political Public Relations, Concepts, Principles and Applications*, J. Stromack, S. Kioussis (red.) Wydawnictwo Routledge, Oxon 2020, s. 82–104.
- Wolański M. S., Węglińska A., *Świat cyfrowy w kształtowaniu nowego ładu w stosunkach międzynarodowych*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Jana Wyżykowskiego. Studia z Nauk Społecznych”, 2016, nr 9, s. 11–26.

Źródła internetowe

- BBC News, *Facebook's Trump ban upheld by Oversight Board for now*, <https://www.bbc.com/news/technology-56985583> (05.05.2021).
- O'Donnell O., *Shipment of PPE supplies arrives in Ireland from China*, <https://www.rte.ie/news/2020/0329/1127076-ppe-equipment-china> (10.01.2021).
- Polskie Linie lotnicze, <https://www.lot.com/pl/pl/lot-do-domu> (15.12.2020).
- Purcell J., Allen J., *Wilton Park Raport on The Future on International Diplomacy in the Age of Digital Sphere*, 16 September 2020, <https://www.wiltonpark.org.uk/event/the-future-of-international-diplomacy-in-the-digital-sphere> (17.01.2021).
- Polsat News: *Prezydent USA Donald Trump na stałe zablokowany na Twitterze*, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2021-01-09/prezydent-usa-donald-trump-na-stale-zablokowany-na-twitterze> (05.05.2021).
- Surmacz B., *Tendencje ewolucji współczesnej dyplomacji*, <https://ptsm.edu.pl/wp-content/uploads/publikacje/poziomy-analizy-stosunkow-miedzynarodowych/Surmacz.pdf> (14.12.2020).
- Twiplomacy Study 2020*, <https://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2020> (17.12.2020).
- Wikipedia: https://pl.wikipedia.org/wiki/Misja_dyplomatyczna, (30.11.2020).
- Wypowiedź prezydenta Polski, „Gazeta Prawna”, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1463657,prezydent-sprawadzimy-maski-z-chin.html> (02.02.2021).
- Wekesa B., *Covid-19 Heralds the era of digital Diplomacy in Africa* Retrieved: <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/covid-19-heralds-era-digital-diplomacy-africa> (19.11.2020).
- Zbysniewska K., *Koronawirus: Kto w Europie kupił sprzęt medyczny z Chin?*, <https://www.euractiv.pl/section/polityka-wewnetrzna-ue/news/koronawirus-kto-w-europie-kupil-sprzet-medyczny-z-chin> (04.01.2021).

Virtual Diplomacy in the Wake of the Covid-19 Pandemic

Summary

This article utilises the 'Mediated public diplomacy theory' to analyse the methods and means by which diplomatic missions communicate in times of the Covid-19 pandemic, which led to the virtualisation of people's lives. The main themes of the paper are among other things: political activities of embassies before Covid-19 and the need to adapt to the new conditions of the pandemic; social media and other virtual means of communication in the activities of embassies, consulates, world leaders, NGOs, and Co-operations active in international relations arena. Besides, other topics discussed in the paper are strategic communication of diplomatic missions with their citizens, foreigners, other foreign nations and partners; consequences resulting from the transition of face-to-face diplomacy to the virtual world and finally, the problems and limitations arising from the necessity of an impromptu virtual functioning of the entire diplomatic community in the world especially embassies, consulates and other diplomatic missions from the Global South countries and less technologically advanced nations.

Keywords: virtual diplomacy, covid-19 pandemic, embassy, communication